

Domino Fórum

2003

- **Pavol Hrušovský:** *Tvár tejto krajiny* (1, s. 8, prejav predsedu NR SR k 10. výročiu samostatnosti)

- Hlásme sa hrdo k uhorským dejinám ako súčasť našich dejín.
- Je (...) paradoxom našich dejín, že v päťdesiatych rokoch sa účastníci Povstania stretli v tých istých celách komunistických väzení s predstaviteľmi slovenského štátu, proti ktorým bojovali.
- Štyridsať rokov komunizmu vytvorilo v tvári našej krajiny hlbokú jazvu. Potlačovanie slobody znemožnilo Slovensku napredovať rovnocenne s krajinami, ktoré sú dnes členmi Európskej únie. Ešte dlho budeme prekonávať skutočnosť, že industrializácia našej krajiny sa uskutočnila podľa sovietskeho vzoru. Ešte dlho budeme v súťaži s inými štátmi znevýhodnení tým, že komunistický režim budoval svoje hospodárstvo na úkor budúcich generácií.
- Toto sú základné črty zapísané v tvári našej krajiny: kresťanstvo, podiel na dejinách Uhorska, tvorba moderného politického národa, odolanie maďarizácii, ale aj rozpoltenosť, sprevádzajúca takmer všetky významné historické medzníky od 19. storočia. Tieto črty sú naše, aj keď sa nám niektoré nepáčia.
- Kresťanstvo urobilo našu tvár podobnou iným európskym krajinám. Uhorské dejiny jej dali stredoeurópsku podobu. Národné obrozenie urobilo našu tvár jedinečnou. Tieto tri črty určili základ našej tváre. Holokaust vryl do tváre našej krajiny jazvu, ktorá bude trvale pripomínať veľkú tragédiu. Komunizmus zanechal na našej tvári ďalšiu jazvu, ktorá sa bude hojiť ešte dlhé roky.

- **Anton Vydra:** *Kto za to môže?* (2, s. 14)

- **Zygmunt Baumann:** *Modernosť*
 - Najdesivejšia novinka, ktorú nám priniesol holokaust, a to, čo sme sa dozvedeli o jeho páchateloch, nie je fakt, že „toto“ môžu spraviť aj nám, ale to, že by sme to mohli spraviť my.

- **Sándor Márai:** *Kniha byliniek* (4, s. 11)

- *O rozumnosti a múdrosti*

Rozumní ľudia ma vždy unavovali, vyčerpávali. V ich spoločnosti som sa cítil ako na nejakej zákernej skúške. Neprestajne som musel dávať pozor, pretože aj oni pozorovali mňa, spoza privretých viečok, ako poľovník divú zver, či odpoviem správne na ich rozumné poznámky a či som dosť pohotový na to, aby sa oni, rozumní, púšťali so mnou do reči. Rozumní ma vždy unavovali. A ani som sa od nich nedozvedel nič podstatné. Väčšinou vysvetlili iba to, prečo nie je dobré: život, dielo nejakého človeka, jar alebo jeseň. Ale to, že život je aj dobrý, smrť prirodzená a človek nie celkom beznádejný, nepovedali nikdy, pretože boli rozumní.

Rozumnosť nie je múdrosť. Rozumnosť je schopnosť, bystrosť nervovej sústavy a mysle. Múdrosť je pravda, upokojenie, odpúšťanie, vecnosť a súhlas. Rozumní ľudia nikdy nie sú múdri, na to sú príliš vzrušení, akoby sa neprestajne opíjali vlastnou rozumnosťou; ale múdri sú vždy aj rozumní, zároveň sú viac ako títo, lebo nechcú nič dokazovať. Vyhýbaj sa spoločnosti rozumných, lebo ňa rozrušia a nakoniec urazia. Vyhľadávaj spoločnosť múdrych. S rozumnými sa dá rozprávať. S múdrymi sa dá mlčať.
- *O rozumnosti a múdrosti*

Treba si dávať veľký pozor na tých ľudí, ktorí majú pravdu. Napríklad, postihla ich veľká nespravodlivosť, podlosť: okradli ich o plody práce, slobodu, zabili im milú, a toto všetko bezprávie vykonali chamtivci či podliaci a ukrutníci. Títo ľudia majú svoju pravdu a po svete chodia ako blúcači, roznášajú spaľujúci požiar, svoju vlastnú nepochybnú pravdu. Chcú odškodnenie alebo chcú pomstu a niekedy ani sami nevedia, čo vlastne chcú – len aby sa niečo dialo... Títo nešťastníci sú veľmi nebezpeční, pretože majú pravdu; každý človek, presvedčený o svojej pravde, je nebezpečný.

V každodennom živote sa dá spolunažívať iba s ľuďmi, ktorých trápi pocit viny, s tými, ktorí už všeličo vyparátili a sú si toho vedomí. S nimi môže spoločnosť fungovať. Ublíženi a tí, ktorí majú bezvýhradne pravdu, sú horší ako polovzdenci. Lebo takí majú len jednu pravdu a chcú, aby celý svet slúžil tejto jedinej pravde – pravde ich nespravodlivého utrpenia.

Rozumovými a citovými argumentmi sa k nim vôbec nemôžeš priblížiť. Treba počkať, kým čas vysaje z ich duše hadí jed prvej bolesti. Potom sa uspokojia. A jedného dňa sa dovŕpia, že oni, neprávom prenasledovaní

a zmučení, aj oni sú zodpovední za to, čo sa udialo. Každý je zodpovedný za to, čo sa s ním deje. Až potom ich utešuj; nie skôr.

- **Tomáš Janovic: *Civilizácia* (5, s. 20, Smutná anekdota)**

- Sprej
voní celkom
ako jablko
a jablko
chutí celkom
ako sprej

- **Dušan Taragel (5, s. 20, Sto slov)**

- (...) aj bulvár píše pravdu! Akurát sa jej nepozeráte do tváre, ale priamo do zadku.

- **Peter Schutz: *Dobré rozhodnutie* (7, s. 2)**

- USA nie sú superveľmocou zhodou šťastných okolností, ale preto, lebo hodnoty slobody postavili najvyššie, čo sa im vrátilo v ekonomickej, a teda aj vojenskej dominancii.

- **Róbert Neupauer: *Desať spravodlivých* (16, s. 19)**

- Karol Wojtyła už ako pápež roku 1991 v encyklike *Centesimus annus* analyzoval príčiny, ktoré viedli k pádu komunistického bloku v strednej a východnej Európe. Ján Pavol II. tvrdí, že jadrom tejto zmeny boli ľudia, ktorí „jednotaj odmietali cívať pred mocou a násilím a všade vedeli nájsť účinné prostriedky, aby vydali svedectvo pravdy. A to protivníka odzbrojilo, lebo násilie sa musí ustavične zdôvodňovať klamstvom.“[...] Títo svedkovia pravdy sú desiaty spravodliví a pri ich kritickom množstve v spoločnosti môže nastať jej nenásilná premena. Potvrdzuje to aj skúsenosť Karola Wojtyły ako krakovského arcibiskupa, keď podporoval aktivity vedúce k vzniku hnutia Solidarita, ktorým sa začala demontáž „večného“ komunizmu. Podobne to bolo u nás, keď zväčša nenápadná činnosť občianskych a cirkevných skupín vyvrcholila sviečkovou manifestáciou a Novembrom 1989. Používanie nenásilných prostriedkov neznamenal ustupovanie zlu, ale bolo znamením morálnej prevahy. Bola to dlhšia, no perspektívnejšia cesta, z ktorej pápež vyvodil poučenie: „Keď človek spojí svoje utrpenie za pravdu a slobodu s utrpením Krista na kríži, je schopný vykonať zázrak pokoja a nájsť často úzky chodník medzi zbabelosťou, ktorá ustupuje pred zlom, a násilím, ktoré sa tvári, že bojuje proti zlu – v skutočnosti ho však zhoršuje.“[.]

- **Ján Oravec: *O slobode* (18, s. 6)**

- Ak niečo vlastním (napríklad peniaze), som ochotný vymeniť časť môjho vlastníctva jedine v prípade, ak to, čo výmenou získam (napríklad topánky), má pre mňa vyššiu hodnotu než to, čoho sa pri výmene vzdávam. Človek na druhej strane transakcie (vlastník topánok) bude však s výmenou súhlasiť len vtedy, keď bude uvedená transakcia aj z jeho pohľadu spĺňať tie isté kritériá. Ak by mala byť pre jedného z nás nevýhodná, neuskutoční sa. Ak sa uskutoční a je dobrovoľná, obaja výmenou získame. To je základný motor a tajomstvo tvorby bohatstva a ekonomickej prosperity.

Najfascinujúcejšou črtou trhu je to, že umožňuje získať prospech miliardám ľudí, ktorí sa dennodenne zapájajú do konkrétnych trhových transakcií. Títo ľudia môžu byť rôzni z hľadiska rasy, náboženského presvedčenia či politických názorov, nemusia a najčastejšie sa ani vôbec nepoznajú. Trh má obrovskú schopnosť zosúlaďovať záujmy ľudí, ktorí sa nemusia inak zhodovať prakticky v ničom.

Pre úspešné zapojenie sa do trhových transakcií im stačí sledovať niekoľko základných parametrov: množstvo, kvalitu, cenu tovaru či služby a ich porovnanie s alternatívnymi ponukami na trhu.

Interakcie miliárd ľudí v miliardách transakcií sa podobajú gigantickému počítaču, ktorý dokáže tieto operácie úspešne uskutočňovať v reálnom čase, pričom jeho pamäťovými jednotkami sú ľudia, ktorí si v hlavách uchovávajú pre nich relevantné informácie. Zložitosť takého systému ďaleko presahuje regulačné schopnosti aj tej najambicióznejšej štátnej administratívy, a predsa má obdivuhodnú schopnosť zabezpečiť najefektívnejšie použitie vzácných zdrojov.

- **Anton Vydra: *Kríza slova – Paul Ricoeur a hľadanie zmysluplnej reči* (20, s. 19)**

- Porozumieť biblickej (a vôbec náboženskej) reči si vyžaduje sústredené úsilie o preklad. A preklad nie je ničím iným ako pochopením, porozumením. Náboženstvo je jazyk, ktorému treba najskôr porozumieť, až potom s ním možno súhlasiť alebo mu odporovať. Smiešnym by bol zrejme človek, ktorý by odsúdil angličtinu – neovládajúc jej gramatiku a slovník – ako nezmyselný blábot. To isté platí o ľuďoch neznalých náboženskej reči, ak povrchne hodnotia náboženské zásady ako bigotné postoje plné nezmyslov a nekriticistikosti.

- **Juraj Kušnierik:** *Punk Is Not Dead* (21, s. 16)

- V dejinách cirkvi boli najdôležitejšie sekty, v dejinách národov boli najdôležitejšie (pokojné aj krvavé) revolúcie. Sektári, heretici a revolucionári dávali hlasno, nekompromisne a fanaticky najavo svoje radikálne názory. Takmer vždy prehánali a provokovali. V kultúre, alebo aspoň v popkultúre je to podobne. Najdôležitejší sú neprispôsobiví rebeli, hluční provokatéri a blázniví experimentátori. Kričia, sú nahnevaní a najradšej vidia slušných ľudí v šoku. Práve preto sú však dôležití. Spokojní ľudia strednej vrstvy a stredného veku vytvárajú ekonomické a spoločenské hodnoty. Lahko môžu podľahnúť ilúzii, že vo svete je všetko v poriadku a nič netreba meniť. Zo sladkého spánku ich, našťastie, občas vyrušia vlastné deti. Hlasná hudba, provokatívne texty, zelené vlasy, náušnice na najnečakanejších miestach tela, roztrhané rifle, deravé tričko s nápisom Punk Is Not Dead. „Neviem, čo chcem, no viem, ako to dosiahnuť!“ [.] spieva v slávnej piesni Johny Rotten. Ciele sú nejasné, provokácia je však autentická. Svet nie je celkom v poriadku. Punk ešte nie je mŕtvy.

- **Imrich Gazda:** *Hľadanie spoločnej cesty* (22, s. 19)

- **W. Bragg**

- Občas sa ľudia pýtajú, či náboženstvo a veda nestoja proti sebe. Stoja; v tom zmysle, že palec a prsty mojej ruky sú oproti sebe. Je to však poloha, pomocou ktorej môžem uchopiť všetko.
- Otázka je stále živá: „Má pravdu materialistický pohľad evolúcie či spiritualistické riešenie Biblie?“ [.] Už sama otázka je však položená nesprávne. Oba pohľady – evolučný i biblický – sú totiž správne. Ide práve o to slovo pohľad.

- **Tomáš Janovic:** *Totalitná pamäť* (22, s. 24, Smutná anekdota)

- Aby sa politickí väzni
mohli naučiť naspamäť
svoje priznania
národ
musel stratiť pamäť

- **František Gyárfáš:** *Zmluva s pravdou* (23, s. 23)

- Už dávno pred reality show prišiel ktosi na nápad vysielat' v televízii iba správy. Myšlienka bola jednoduchá a správna: ponúknuť divákovi správy vtedy, keď má na ne čas a chuť. Okamžite sa to ujalo. Ambíciou spravodajskej televízie však nebolo prepustiť diváka po chvíli iným kanálom, ale urobiť zo správ zábavu: infotainment. Ponúkať stále nové správy. Keďže sa doma toľko nedialo, informačné televízie začali pracovať globálne. V správach sa začali vŕšať letecké katastrofy v Brazílii, víchrice v Japonsku a horiace lesy na Kaukaze. Každý deň, každú hodinu vidia ľudia nešťastia z krajín, v ktorých nikdy neboli a často ani nevedia, kde ležia. Divák prijal kontinuálny prúd zlých správ s pocitom, že sa stav sveta zhoršuje (...).
- Pravda umenia (...) nie je dokumentárna. Snaží sa odhaliť podstatné.

- **Roger Scruton:** *Idea univerzity* (24, s. 12)

- Univerzita v [kardinálových] Newmanových časoch poskytovala a odovzdávala zbytočné a nepraktické znalosti, ktoré sa cenili práve pre svoju zbytočnosť – tá z nich robila odznak členstva či príslušnosti. Poslaním univerzity zďaleka nebolo zaistiť nejaký objem vedomostí: bola tu preto, aby chránila posvätné mýty, vybudovala ochranný val očarenia okolo náboženstva, spoločenských hodnôt a kultúry minulosti, a chválila sa tým, že ťažko pochopiteľné, výlučné vedomosti potrebné na to, aby sa človek mohol tešiť z tohto očarenia – napríklad znalosť latinčiny a gréčtiny – sú tou najvyššou formou vzdelania. V krátkosti: newmanovská univerzita bola nástrojom na udržiavanie triedy mandarínov.
- Aby pamätala úplne na všetkých, vynachádza nová univerzita také odbory ako hotelový manažment a obchodné štúdiá, určené uspokojiť tých, ktorí sa vôbec nezaujímajú o intelektuálny život. Skutočnosť, že tieto schopnosti a znalosti možno lepšie získať v reálnom svete, nie je dôležitá: účelom je totiž vytvoriť mikrokozmos novej spoločnosti, podobne ako Newmanova univerzita bola mikrokozmosom sveta gentlemanov.
- Poradenská firma, ktorú som založil, má štyridsať zamestnancov v šiestich rôznych krajinách. Najpodstatnejším objavom, ktorý som učinil hneď v počiatku tohto podniku, bolo, že absolvent „obchodných štúdií“ je práve tým človekom, ktorý by nebol nikdy „použiteľný“. Taký človek totiž premárnil najlepšie roky života získavaním vedomostí, ktoré – práve vďaka ich statusu akože „užitočných znalostí“ – sú v reálnom svete absolútne neužitočné.

Naše podnikanie vyžaduje bystrosť, schopnosť komunikovať a chápať, schopnosť porovnávať a pojmovo chápať zložité fakty, schopnosť porozumieť historickému i kultúrnemu zázemiu osoby. Nijaké z týchto schopností sa nedajú získať prostredníctvom obchodných štúdií – všetky sú, ako som zistil, pestované štúdiom gréčtiny, latinčiny a filozofie. Mal som to šťastie stretnúť ľudí, ktorí svoje formatívne roky strávili štúdiom týchto neužitočných vecí, a len ony boli užitočné.

- Uzavrite učenie sa a vyučovanie do nejakého posvätného miesta, odrežte ho od sveta, aby sa vlastnými vnútornými silami uberalo smerom k zbytočnému, neplodnému vzdelaniu – a dospejete k ucelenému a zdravému rozumu, k mysli schopnej sa prispôbiť, sústrediť a chápať v neustále sa meniacom prostredí vonkajšieho sveta. Vpusťte však tento vonkajší svet do triedy a výsledkom bude skostnatenie duševných síl, slepé a bezhlavé prepadnutie záujmu o dôležité problémy súčasnosti, ktoré činia rozum neschopným vyrovnávať sa s akoukoľvek situáciou, ktorá nie je opísaná na stránkach kníh. Záujem o problémy súčasnosti je nepriateľom vzdelania, a pokiaľ z neho univerzity urobia svoj štandard, zradia svoje poslanie.

• **Jiří Olič: *Poézia z Vetus Via* (24, s. 20)**

• **Miroslav Holman**

- Kdo chce být všech
je ničí
I sebe.

• **Vladimír Palko (27, s. 8-9, rozhovor)**

- (...) hlavným problémom moderného sveta [je] to, že tradícia sa revolučným spôsobom odvrhuje a hľadá sa za každú cenu niečo nové. Ak sa však nerešpektuje tradícia a prirodzený zákon, vedie to spravidla ku kríze.

• **prezident mediálneho koncernu Steve Forbes (29, s. 6, rozhovor)**

- Hoci to socialisti nepriznávajú, celá podstata socializmu bola v tom, že elity poskytovali ľuďom láskavosť tým, že sa o nich starali a kontrolovali ich život. Končilo sa to vždy tak, že výhody užívali elity, a nie ľudia.

• **Fedor Gál (29, s. 24, Tak)**

• **česká spisovateľka Milena Holcová**

- Civilizace je mobil, civilizovanost je umění jej vypínat.
- Civilizace je šance, civilizovanost je schopnost jej využít.

• **František Šebej (31, s. 11)**

- Fanatizmus premení flexibilnú, tvárnú a doslova „tekutú“ myseľ človeka na čosi nehybné a strnulé. Vytvorí v nej pevné rámce a bariéry, vystuží ju oceľovými trámami predsudkov a nezvratných presvedčení a pozatvára všetky východy von – do otvoreného sveta diskusií a logiky. Analýza duše fanatika má preto veľa spoločného s pitvou – rozoberáme umŕtvenú myseľ.
- **americký sociálny filozof Eric Hoffer** *The True Believer* (Pravoverný)
 - (...) [Fanatik] odmieta autonómnú a sebestačnú existenciu [človeka] nielen ako zakázanú a bezvýznamnú, ale tiež ako zvrhlú a zlú. Človek odkázaný iba na seba je bezmocnou, úbohous a hriešnou bytosťou. Jeho jediná spása je v odmietnutí svojho ja a v nájdení nového života v náručí svätého spoločného celku – či už je to cirkev, národ (...) alebo strana.
 - (...) [Fanatik] je permanentne neúplný a neistý. Nedokáže čerpať sebaistotu z vlastných individuálnych zdrojov – zo svojho odmietnutého ja – ale nachádza ju iba v tom, že vášnivo lipne na opore, ktorú prijal. Toto vášnivé prilipnutie je podstatou jeho slepej oddanosti a náboženského zápalu a vidí v ňom zdroj všetkých cností a síly. Vníma samého seba ako ochrancu svätej veci, ku ktorej lipne a je pripravený obetovať svoj život, aby demonštroval seba a iným, že taká je skutočne jeho rola. Obetuje svoj život, aby dokázal svoju hodnotu.
 - (...) fanatika nemožno odkloniť od jeho veci apelovaním na rozum či morálny zmysel. Bojí sa kompromisov.
- Vyslovene aktuálne, i keď možno pre niekoho kontroverzne, vyznieva (...) [Hofferov] postreh, že „protikladom náboženského fanatika nie je fanatický ateista, ale jemný cynik (...) [].“ Ateista je religiózna osoba. Verí na ateizmus, akoby to bolo nové náboženstvo.“ [.] Už pred polstoročím tiež poznamenal, že je ľahšie pre fanatického komunistu konvertovať na fašizmus či šovinizmus, než sa stať triezvym liberálom.

- Odkiaľ sa (...) berú fanatici so schopnosťou vymýšľať násilie a s ochotou ho presadzovať, fanatici pera, rečníci a manipulátori, ktorí plávajú na vlne rozvášnených davov netvorivých mužov slova. Neúspešných, no ambiciózných intelektuálov. Podľa neho je skutočne tvorivý muž slova, ktorý nachádza naplnenie vo svojej práci, bez ohľadu na to, ako trpkó kritizuje poriadok svojho sveta, skôr spätý s jeho kontinuitou. Jeho vášňou je reforma, nie ničenie a necíti sa dobre v atmosfére zúriacich masových vášní. Marat, Robespierre, Lenin, Mussolini a Hitler sú podľa Hofferu všetko fanatici z radov netvorivých mužov slov s neukojenými a spravidla umeleckými ambíciami. Špeciálne fašizmus sa nimi priam hemží. Hitler chcel byť maliarom, Goebbels dramatikom, Rosenberg architektom a filozofom, von Schirach básnikom atď. Ich umelecké ambície, samozrejme, neukojené pre nedostatok skutočného talentu, boli pôvodne oveľa hlbšie než ich politické ambície a boli integrálnou časťou ich osobnosti. Netvorivý muž slov nemá talent, ale dokáže to aspoň intuitívne rozpoznať. Výsledkom je zožierajúci pocit krivdy a chuť ničiť svet ľudí, ktorí odmietli oceniť neexistujúci talent. A na manipulovanie má skutočnú kreativitu netreba, postačí jej odvar a emóciami naplnené banality.
- (...) pre mnohých (určite nie všetkých) intelektuálne ambiciózných mužov islamského sveta predstavuje zrážka s kriklavo úspešnou modernitou Západu zdroj permanentnej frustrácie. Časy rozkvetu arabskej a islamskej kultúry a vedy sú už stáročnou minulosťou. Ich univerzity im neposkytujú vzdelanie, ktoré by umožnilo rovnú súťaž so západnými kolegami vo svete vied a technológií. Ak chcú v tej súťaži uspieť – a mnohým sa to podarí – musia opustiť svoj svet mentálne a spravidla aj fyzicky. Memorovanie Koránu zasa nedáva odpoveď na ekonomické a politické zlyhávajúce islamských spoločností. A dokonca aj vo svete náboženstva vedie skratka k povesti islamskej autority a svätosti, obchádzajúca hĺbanie a úmorné štúdium Koránu a iných posvätných textov, cez džihád. Ťažko si predstaviť úrodnejšiu pôdu pre výskyt fanatikov a fanatizmus.
- **Tomáš Janovic: Nečakaná pravda** (35, s. 24, Smutná anekdota)
 - Nečakaná pravda
nás väčšmi rozčúli
ako lož
na ktorú sme si zvykli
- **Dušan Jaura: Doba pomečiarovská** (36, s. 1)
 - Anglický mysliteľ a vášnivý obhajca konzervativizmu G. K. Chesterton sa svojho času vyjadril, že šialencom vôbec nemusí byť človek, ktorý stratil rozum. Šialencami môžu byť paradoxne ľudia, ktorí stratili všetko okrem rozumu.
Chestertonov šialenec je v podstate intelektuál, ktorý sa vyznačuje desivo jasným postrehom pre detail a schopnosťou rýchlych kombinácií a konštrukcií. Keďže neustále vedie vnútorný monológ – prípadne dialóg s virtuálnym protivníkom – je dobre vytrénovaný, takže dokáže zručne argumentovať a narábať jazykom. Niečo veľmi podstatné mu však chýba: styk s realitou. Racionalita uňho expanduje na úkor zdravého zmyslu.
 - Náš „šialenec – intelektuál“ sa (...) pokúša vpratať nebo do svojej hlavy. To, čo napokon praskne, však nebude nebo, ale hlava.
- **Michael Novak: Európa nevidí zlo** (36, s. 9, rozhovor)
 - V Lisabone je fantastická socha objaviteľov. Má tvar lode, ktorá mieri na Atlantický oceán. Ten maličký národ kresťanov vedel, zo svojej Biblie, že stvorenie je víťajce, že Boh, ktorý stvoril svet, sa postaral, aby bol dobrý, že sa niet čoho báť. S touto víziou sa vydávali na more, na oceán. S touto víziou ľudia z toho malého národa otvorili cesty do Afriky, do Ázie, do Ameriky, čeliac nebezpečeniam oceánu. Objavitelia neprišli z opačného smeru. Myslím si, že to má korene v židovskej a kresťanskej myšlienke, že stvorenie je dobré, že sa niet čoho báť. Experimentuj, objavuj, cvič a pokúšaj sa, vyraďaj do neznáma – to je skutočný duch Západu. Myslím si, že v tomto okamihu ho najlepšie reprezentuje Amerika (...).
- **František Šebej: :-)?** (36, s. 11)
 - Anonym je zbraňou zbabelcov.
- **Tomáš Janovic: Popritom** (36, s. 24, Smutná anekdota)
 - Keby kradli popritom
čo niečo vytvorila
ale oni kradnú popritom
čo kradnú

- **Peter Pišťanek** (36, s. 24, Sto slov)

- (...) nie slovo Cigáni, ale správanie sa časti ľudí takto označovaných spôsobilo, že ide takmer o nadávku.
- Každý lekár poučí profesionálnych pseudohumanistov, že nový názov vylieči starú chorobu len zriedkakedy.

- **František Šebej: Filozof z prístavných dokov** (37, s. 11, O nestarnúcom odkaze Erica Hoffer)

- **americký sociálny filozof Eric Hoffer**

- Prázdna hlava v skutočnosti nie je prázdna – je prepchatá nezmyslami. Preto je také ťažké niečo do prázdnej hlavy natlačiť.
- Hrubosť je u slabého muža imitáciou sily.
- Vášnivá nenávisť môže dať zmysel a cieľ prázdnemu životu. Preto sa ľudia prenasledovaní zbytočnosťou vlastného života pokúšajú nájsť nový obsah nie iba v tom, že sa oddávajú svätej veci, ale aj v pestovaní si fanatickej nenávisti. Masové hnutia poskytujú pre oboje neobmedzené možnosti.
- Je ľahšie milovať ľudstvo než milovať svojho suseda.
- Ľudia, ktorí hryzú ruku, ktorá ich kŕmi, zvyčajne lížu čižmu, ktorá ich kope.
- Ak človek nemá talent niečo zo seba spraviť, je sloboda strašným bremenom.

- **Ján Šalgovič: Prečo som emigroval** (37, s. 13)

- Základným princípom komunistického režimu bolo úsilie bolševikov naplánovať všetko do poslednej bodky. Celý život socialistického občana bol nalinajkovaný ako riadky v zošite vzorného žiaka základnej školy. Obyvateľ mal robiť presne to, čo od neho chceli všadeprítomné a vševiediace komunistické kádre. A aj celá ekonomika sa mala orientovať podľa vôle komunistickej strany a Ústrednej plánovacej komisie.

Stranici si mysleli, že vedia určiť rozsah a kvalitu potrieb obyvateľstva. Prikazovali podnikom, koľko majú čoho a dokedy vyrobiť a za koľko predáť. Bolševici si pôvodne namýšľali, že takzvaným ekonomickým kalkulovaním dokážu presne odzrkadliť a uspokojiť túžby ľudí. Že budú presne vedieť, čo kto chce a za akým účelom. Takúto gigantickú úlohu nemôže, pravda, nikto zvládnuť. Ľudská duša je priveľmi komplikovaná na to, aby ju človek mohol prehliadnuť do posledného zákutia – a aby vláda mohla vopred reagovať na absolútnu väčšinu potrieb obyvateľstva.

Komunisti si to postupom času uvedomili, len to nikdy otvorene nepriznali. Na poznatok, že zlyhali v uspokojovaní požiadaviek občanov, reagovali najjednoduchším (a z ich pohľadu jediným správnym) spôsobom: obmedzili pole pôsobnosti obyvateľstva. Ukrojili im čo najviac z ich osobných slobôd. Zakázali im voľne cestovať do „kapitalistického zahraničia“, aby nemohli porovnávať. Rušili vysielania západných staníc, aby sa nemohli informovať. (...)

- **Daniel Raus: Pápežovo nebo** (38, s. 1)

- Najväčšie veci v živote bývajú tie najprostejšie.

- **Štefan Hríb, Daniel Bútora: Sila jeho slabosti** (38, s. 2)

- Ešte viac ako slovami (...) pápež povedal svojim mlčaním. Vždy to býval muž plný energie. Celý život športoval, cestoval, diskutoval, prednášal prejavy. Dnes je to však stariec, ktorému sa trasú ruky, a pri čítaní mu už občas nerozumieť. Už nepredniesol nové myšlienky, už nerozdával upokojujúce úsmevy, ešte aj požehnanie a prijímanie udeľoval s viditeľnou ťažkosťou. Práve to však bolo na celej návšteve to najsilnejšie – pápež sa so svojou slabosťou neukryl, naopak, celú ju ukázal svetu, ktorý dnes uznáva najmä silu, krásu a zdravie. Média okamžite cynicky vtipkovali o komsi, kto ani nevie, kde je – no on mlčal. To mlčanie však nebolo urazené. Bol to hlboký postoj s mocou meniť svet.

- **Marína Gálisová, Vladislav Gális: Pápež na dosah** (38, s. 12)

- (...) kým pre jedných bude príliš ekumenický, pre druhých zostane žabou na prameni zjednotenia. Kým jedni mu vyčítajú ústretovosť k nekresťanským náboženstvám, iní budú šomrať, že neodsúhlasí kňazstvo žien. Kým jedni ho budú mať za bezhlavého modernistu a pokrokára, iní neprestanú nariekať, že je spiatočník.

- **Jaroslav Daniška: Iné Slovensko** (38, s. 12)

- **pápež** (slová z kázne [v Bratislave])

- Zdrav buď, kríž, nádej jediná! Kríž je osadený v zemi, akoby zakorenený v ľudskej zlobe. Ale zároveň je vztyčený do výšky, smerom k nebu, kam akoby prstom ukazoval na Božiu dobrotu. Kristov kríž je víťazstvom nad zlom, porážkou smrti, sprostredkovaním života, znovunavrátaním nádeje a zvestovaním svetla. O Crux, ave spes unica!

• **Dušan Jaura: *Zohrali ste naňho lístok?* (38, s. 12-13)**

- „Svätý otec“ na označenie rímskeho biskupa sa mi z pohľadu biblickej teológie javí ako titul nelegitímny, ak nie rovno blasfemický. Samozrejme, má svoje historické pozadie. Pápež Lev I. si v 5. storočí privlastnil titul pohanského veľkňaza pontifex maximus a aby sa vymedzil voči cisárovi (s podtitulom papa, čo znamená „otec“), ktorý titul tiež používal, nazval sa „svätým otcom“. Veriaci kresťan však má len svojho biologického otca a potom Boha, ktorého v modlitbe oslovuje „Otče náš...“.[.] O nijakom legitímnom otcovi neviem. Ešte väčšie otázky vyvoláva oslovenie „svätý“. Biblia ho používa ako morálnu a tiež ako právnu kategóriu. Z morálneho hľadiska je svätý iba Boh a my ostatní (pápeža nevynímajúc) sme viac či menej „hriešni“, teda nekonzistentní a vzdialení pôvodnému určeniu. „Svätosť“ ako právna kategória je zase dôsledkom ospravedlnenia z viery v obeť Ježiša Krista. Z tohto hľadiska je potom svätý každý skutočný veriaci.
- Ján Pavol II. je človekom mimoriadnej osobnej integrity a ako taký si nepochybne zaslúži úctu. Nemožno ho však oddeliť od inštitúcie, ktorú reprezentuje. Historici ho často stavajú do kontrastu s pápežom reforiem Jánom XXIII.[.] Súčasný pápež je naproti tomu skôr reštaurátorom „status quo“, ktorý sa vďaka presadzovaniu dogiem (ako dogmy o neomylnosti, nepoškvrnenom počatí či telesnom nanebovzatí) zdá byť skutočne „zabetónovaný“ a vytvára bariéry pre rozvoj ekumenického dialógu.

• **Anton Vydra: *O minciach a poézii* (38, s. 13)**

- (...) [Ján Pavol II.] Chce hovoriť ku všetkým. A preto sa usiluje používať jazyk, ktorý je tomu-ktorému človeku blízky. K tým, čo inklinujú k vedeckému mysleniu, hovorí ako vedec. K tým, čo sú skôr filozofickej povahy, hovorí ako filozof. No a pre tých, ktorým je bližšie uchopovať svet cez poéziu, pre tých píše básne. To je prirodzený postoj apoštola: prehovárať k ľuďom v ich jazyku. Doslovne je to evidentné aj pri mnohojazyčných pozdravoch v požehnaniach Urbi et orbi.
Môže sa zdať, že takýto postoj vedie k diletantizmu, že sa tak v mnohosti rozpúšťa kvalita. Takýto postoj však zaujíma len ten, kto chce v pápežovi vidieť odborníka v danej oblasti. Ale Wojtyła nie je geniálny vedec ani geniálny filozof, tobôž nie poeta. Vedeckosť, filozofovanie, poézia sú preňho len formy, „jazyky“, ktorými ľudia hovoria a do ktorých sa usiluje vložiť svoj pohľad na život. (...)

• **analytička pražského Občianskeho inštitútu Michaela Freiová (39, s. 8-9, rozhovor (Jaroslava Kunschová, Martin Hanus))**

- (...) prečo má mať manželstvo právne privilégia? No predsa preto, že je prostredím, kde sa spoločnosť reprodukuje. U manželstva sa z definície predpokladá, že muž a žena majú či budú mať deti. Tie opatrenia zaisťujú, aby majetok, ktorý ľudia vytvorili, sa v rodine odovzdával, pretože ľudia do toho investovali. Privilégiá sa teda viažu na deti. V homosexuálnom partnerstve z jeho podstaty nijaké deti nevznikajú. Určujeme hodnotu nejakej normy podľa hlavného dosahu alebo podľa výnimiek? Ak sa aj žena, ktorá žije sama s dieťaťom, vyhlási za homosexuálku a má nejakú partnerku, nič to nemení na tom, že deti vznikajú zo spojenia muža a ženy. Spoločnosť si teda chráni prostredie, v ktorom sa sama reprodukuje.

• **Russell Kirk: *Omyly libertariánov* (40, s. 12-13)**

- **James Fitzjames Stephen**
 - (...) výstrednosť je častejšie známkou slabosti než znamením sily.

• **americký publicista Gary North: *Sila sebaobetovania* (44, s. 21)**

- Katolícka cirkev si vždy uvedomovala, že o obetavosť a vodcovské schopnosti, akými disponovala Matka Tereza, býva núdza. Vie aj to, že čím vyššie sú nároky na sebazaprenie, tým je pravdepodobnejšie, že sa podarí získať tých najkvalitnejších ľudí. Tomu je prispôbená organizácia cirkvi: celibát pre mníšky a kňazov plus vatikánska hierarchia. Cirkev spravuje muž, ktorý v podstate nemôže odísť do dôchodku, nech by bol akýkoľvek krehký.

• **Ján Oravec: *V čom sa liberál a konzervatívne líšia?* (46, s. 7)**

- Niekedy sa (...) oplatí podstúpiť riziko prílišného zjednodušenia, ak je vyvážené vyhlídkou, že môže poslúžiť ako podnet na zamyslenie.

- **jeden z objaviteľov AIDS Farzin Davachi (46, s. 8-9, rozhovor (Juraj Mravec))**

- (...) schopnosť o niečo sa podeliť – to je morálna hodnota. Je predsa nezmyselné, aby som vlastnil milióny dolárov a môj sused zomieral od hladu. Ak trpia Afričania, trpím aj ja. Ak budete mať nádor na palci, nepovieť si: Je to v pohode, palec je ďaleko od mojej hlavy, ústa mám v poriadku, takže sa môžem najesť. Ale ak sa nebudete starať o nádor na palci, nakazí vás choroba celý systém. S ľudstvom je to rovnaké.

- **Eva Čobejová: *Dom ako téma* (46, s. 14-15)**

- **architekt Štefan Šľachta**

- Mnohí z dnešných stavebníkov rodinných domov patria do generácie, ktorá vyrástla v panelových domoch panelákových sídlisk. Monotónnosť, bezfarebnosť, bezduchosť, násilná kolektívnosť a strata či potlačenie individuality silne ovplyvnili myslenie a filozofiu ich obyvateľov. Aj preto sa dnes stavajú vysoké kamenné múry okolo rodinných domov, na ktorých nájdeme všetko to, čo v spomínaných sídliskách ľuďom chýbalo – farebnosť, zložitost' tvarov, náročný detail, znásku rôznorodých a drahých materiálov, snahu o maximálnu individualitu – za každú cenu.

- **Norbert Žilka (47, s. 18, Radostná veda)**

- V jednom súfickom príbehu sa hovorí, že človek dostane na svoje otázky len takú odpoveď, akú je schopný pochopiť a aká zodpovedá jeho pripravenosti.

- **Ján Oravec: *Sloboda a ochranári* (51, s. 6)**

- Ziskový motív, ktorý poháňa súkromných vlastníkov, vôbec nespôsobuje krátkozrakosť v ich konaní, ako im to vyčítajú environmentalisti. Práve naopak, prispieva k tomu, že súkromný sektor uvažuje v dlhodobějších horizontoch, než je toho schopná ktorákoľvek vláda. V nijakom prípade neplatí, že vláda je predvídavejšia a v dlhodobom horizonte sa správa zodpovednejšie než jednotlivci či podniky. Hodnota toho, čo vlastní súkromný vlastník, totiž závisí od budúcich výnosov jeho vlastníctva. Ak chce maximalizovať svoj úžitok napríklad z pôdy, lesa či jazera aj v budúcnosti, posledná vec, ktorá by bola v jeho záujme, je čo najrýchlejšie vyčerpanie produkčných schopností pôdy, vyrúbanie všetkých stromov či vylovenie všetkých rýb. Naopak, v jeho najvlastnejšom záujme bude, aby si jeho vlastníctvo zachovalo schopnosť generovať tieto výnosy aj v budúcnosti, čo znamená, že bude starostlivo obrábať pôdu, vysádzať nové stromy a chovať ryby, pretože len tak si zabezpečí budúce zisky. Na prvý pohľad sebecký súkromný záujem je tak v súlade so snahami o dlhodobú ochranu životného prostredia.

Rovnako nepravdivé ako tvrdenie o krátkozrakosti súkromných vlastníkov je aj tvrdenie o schopnosti vlády uvažovať v dlhodobejšom časovom horizonte. Ak by to tak naozaj bolo, potom by životné prostredie malo byť v najlepšom stave v bývalých komunistických krajinách, v ktorých štát vlastnil takmer všetky podniky a zároveň riadil všetky ich aktivity. Práve v týchto krajinách je však životné prostredie v zlom, niekedy dokonca v katastrofálnom stave. Všetky tieto krajiny majú ťažkosti s obrovským ekologickým dlhom, ktorý zdedili z čias bačovania štátneho vlastníctva. Mnohé megalomanské projekty centrálnych plánovačov v strednej a východnej Európe majú dlhodobo negatívne dôsledky, ktoré nielen pretrvali systém, aký ich vyvolal, ale ktoré celkovým rozsahom a dosahom vysoko prevyšujú dôsledky činnosti súkromných firiem.

- **Jiří Olič: *1226 slov o knihách* (51, s. 20)**

- (...) kedysi odpovedal maliar Whistler, keď mu pred akýmsi senátom úradník vyčítal, že žiada za obraz priveľa – „dvesto guineí za dvojďňovú námahu“. Whistler odpovedal: „Nie. Žiadam ich za celoživotnú skúsenosť.“[.]